

Alojzije Ćondić

TEOLOŠKO-PASTORALNI OSVRT NA NAPUTAK AD
RESURGENDUM CUM CHRISTO O UKAPANJU TIJELA I
ČUVANJU PEPELA U SLUČAJU SPALJIVANJA

Crkva svojom pastoralnom brigom prati čovjeka tijekom cijeloga života, od rođenja (krst) do smrti, pa i poslije smrti: *sprovod, molitva, memento mortuorum*. Već od rađanja čovjeka prati bol, patnja i blizina smrti. Upravo su to najosjetljiviji trenuci u životu, u kojima je Crkva solidarna s čovjekovim jadima i pomaže mu na razne načine, poglavito sakramentima. U bolesti čovjek doživljuje svoju nemoć, ograničenost i privremenost te se u njoj nazire smrt pred kojom “zagonetka ljudskoga stanja doseže svoj vrhunac”. Dimenzija smrti toliko je snažna da je sva ljudska stvarnost usmjerena prema njoj. Na neki način postmoderno društvo, koje nema volje rezonirati o uskrsnuću, slični na doba prije Krista, tj. ne nalazi izlaz u suočavanju sa smrću, pa nudi mnoge neuspjele oblike kojima prekriva govor i suočavanje sa smrću. U doba globalizacije i tehnologije Crkva upravo u tim životno osjetljivim trenucima vidi neprocjenjive pastoralne mogućnosti. Naime, Isus Krist svojom smrću i uskrsnućem rješava pitanje smisla života i smrti. Bez te činjenice život se vrti u krugu, a vjerom u Kristovu pobjedu smrti vjernik osmišljava život, bolest i patnju jer vjeruje da ga u konačnici čeka proslavljeni Isus Krist.

CRKVENI STAV PREMA SPALJIVANJU

Kada nastupi smrt, vjernici su dužni pobrinuti se za crkveni sprovod pokojnika. Tijekom povijesti postojali su različiti oblici pokapanja preminulih, među kojima je spaljivanje bio običaj od davnina kod mnogih naroda. Međutim, kršćanstvo od početka prakticira ukapanje preminulih u zemlju, ali u posljednje doba suvremeno okruženje i kultura blagostanja potiču mnoge kršćane na prakticiranje spaljivanja tijela. Prema crkvenomu nauku spaljivanje se ne protivi kršćanskoj vjeri, niti se osobama koje se odluče za spaljivanje uskraćuju sakramenti ili sprovod, dakako, samo ako ta odluka ne niječe nauk Katoličke Crkve. No u tomu se kontekstu sve više šire ideje koje se kose s vjerom Crkve. Na te je pojave reagirala Kongregacija za nauk vjere objavivši napatuk *Ad resurgendum cum Christo* o ukapanju tijela preminulih i čuvanju

pepela u slučaju spaljivanja “s ciljem da se ponovno potvrde doktrinarni i pastoralni razlozi zbog kojih se prednost daje ukapanju tijelā i izdaju propisi vezani uz čuvanje pepela u slučaju spaljivanja tijelā” (*Naputak*, br. 1).

U ČEMU JE BĪT IDEJA KOJE SE PROTIVE NAUKU CRKVE?

Pod utjecajem sekularizma, panteizma, naturalizma i nihilizma kod mnogih vjernika slabi ili posve iščezava vjera u uskrsnuće tijela i život vječni. Osim što se tuguje zbog smrti voljene osobe, mnogi, štoviše, očajavaju jer drže da je smrt potpuni kraj i da se život zauvijek oduzima. Zbog manjka vjere i nade u Kristovo uskrsnuće neki misle da su se pokojni raspršili u nekakvom neosobnom kozmičkom božanstvu ili su nestali u tami ništavila, a budući da ih vežu duboke uspomene na njihove pokojne, neki žele kod sebe zadržati pepeo od spaljenoga tijela, a neki, tvrdeći da su sve stvari Bog, vjeruju u majku Prirodu, pa pepeo prosipaju po rijekama, morima, poljima, šumama, u zrak, itd. Prema nekim filozofijskim koncepcijama Bog se raspršio u prirodnoj stvarnosti i niječe mu se nadnaravna bīt te ga se odvaja od svijeta promičući oblike religijskoga ezoterizma i okultizma, na koje se navezuje suvremeni čovjek. S druge strane, s teološkoga aspekta dovodi se u pitanje kristološko poimanje čovjeka kao osobe prema kojemu “Otajstvo čovjeka stvarno postaje jasnim jedino u otajstvu utjelovljene riječi” (*Gaudium et spes*, 22.). Dakle, u duhu kršćanskoga personalizma čovjeka je moguće shvatiti samo u otajstvu Isusa Krista. Budući da neki niječu da je čovjek, kao slika Božja, osoba načinjena od jedinstva duše i tijela, upadaju u zamku misleći da je čovjek samo individuum, odnosno tijelo, niječući besmrtnu dušu i tvrdeći da nakon smrti nema života. Zbog tih zabluđa, koje se povezuju s fragmentiranom religioznošću *new agea*, s čovjekom se može postupati bilo kako, ne poštujući njegovo izvorno dostojanstvo. No što se tiče samoga spaljivanja čovjekova tijela nakon smrti, za Crkvu ništa nije sporno, jer to nema veze s pokojnikovom dušom i ne priječi božansku svemoć da uskrsne tijelo (usp. *Naputak*, br. 4). Spaljivanje ne može, dakle, utjecati na uskrsnuće tijela, jer to je pitanje vjere.

ZAŠTO CRKVA PRAKTICIRA UKAPANJE TIJELĀ?

S obzirom na tijelo Crkva naučava da čovjeku nije dopušteno prezirati tjelesni život, štoviše dužan je nastojati oko svoga tijela, jer ga je Bog stvorio i ono će biti uskrišeno u posljednji dan.

Čovjek ranjen grijehom osjeća pobune tijela, ali čovjekovo dostojanstvo zahtijeva da proslavlja Boga u svomu tijelu (usp. *Gaudium et spes*, 14.). Ljudsko tijelo ima svoje dostojanstvo u Kristovu utjelovljenju, a vjernik je po krštenju uronjen u Kristovu smrt i uskrsnuće (usp. *Naputak*, 2.), te je objektivno spašen.

Smrću se čovjekova duša odjeljuje od tijela, ali o uskrsnuću Bog će preobraziti ljudsko tijelo i ponovno ga združiti s dušom. Isus Krist uzeo je na sebe smrtno tijelo te je nakon smrti bio položen u “svoj novi grob” (usp. Mt 27, 60), u zemlju i na taj spomen Crkva drži da je ukop ili polaganje tijela u zemlju najprikladniji oblik za izražavanje vjere i nade u uskrsnuće tijela (usp. *Naputak*, br. 3). S jedne strane, čovjekovo tijelo podsjeća na zemlju (usp. Post 2, 6) te joj se nakon smrti vraća, a s druge strane priziva Isusov ukop, pšenično zrno, koje je pavši na zemlju donijelo mnogo roda (usp. Iv 12, 24). U obredu pepeljanja kaže se: “Spomeni se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah pretvoriti.” Crkva, dakle, nakon čovjekova zemaljskoga hodočašća, predaje zemlji vjernikove smrtnne ostatke u nadi da će uskrsnuti. Isto tako, ukopom tijela umrlih vjernika Crkva ističe dostojanstvo čovjekova tijela kao sastavnoga dijela osobe te odbacuje stavove da smrt posve uništava osobu, da se smrću čovjek stapa s prirodom i svemirom, da je smrt samo etapa u procesu reinkarnacije ili da je izbavljenje iz “tamnice” tijela (usp. *Naputak*, br. 3).

S druge strane, *Naputak* ističe da ukapanje u zemlju, na groblju, odgovara pobožnosti i poštovanju koje se duguje tijelima pokojnih vjernika, jer tijelo po krštenju postaje hram Duha Svetoga te i nakon smrti ima svoje dostojanstvo. Osim toga, za Crkvu ukapanje pokojnih djelo je tjelesnoga milosrđa te ukapanje na grobljima potiče članove obitelji i cijelu kršćansku zajednicu na spomen i molitvu za pokojne. Tako kršćanska zajednica čuva zajedništvo između živih i pokojnih, pa iz tih razloga nije dopustiva “privatizacija smrti”. Čovjek je društveno biće i zato se smrt i sprovod ne smiju odvajati od te činjenice. Premda nema teoloških razloga da se zabrani spaljivanje pokojnikova tijela, Crkva ipak, u skladu s tradicijom, daje prednost ukapanju tijela, jer se time odaje veće poštovanje pokojnima, dakako poštujući liturgijske i pastoralne upute te izbjegavajući sablazan i vjersku ravnodušnost (*Naputak*, br. 4). Ipak, Crkva je oprezna jer je u doba prosvjetiteljstva spaljivanje bio znak promicanja ateizma i izričaj protiv Crkve. Ako se iz tih razloga pristupa spaljivanju, onda Crkva zabranjuje crkveni sprovod. Spaljivanjem se na brz

način uništava tijelo, ali duša, kao duhovna stvarnost, nadilazi tjelesnu zakonitost te je neuništiva (usp. Mt 10, 28), a za uskrsnuće tijela nema razlike između praha i pepela.

ŠTO S PEPELOM NAKON SPALJIVANJA TIJELA?

Neki, kako smo vidjeli, izabiru spaljivanje iz ideoloških razloga, ekoloških, ekonomskih, higijenskih, a neki zbog nedostatka prostora na groblju. U posljednje se vrijeme u cijelomu svijetu šire zahtjevi za spaljivanjem tijela. To je odraz suvremene kulture, odnosno spaljivanje je kulturalna, a ne religiozna pojava, više je kulturalni problem, nego vjerski, što upućuje na važnost pastora la kulture. Međutim, ako vjernik izabere spaljivanje tijela iz razloga koji nisu protivni nauku Katoličke Crkve, pokojnikov se pepeo i u tomu slučaju mora čuvati na svetomu mjestu, tj. na groblju ili možda u crkvi, odnosno na prostoru koji je mjerodavna vlast za to namijenila. Groblja, ili kako su se pučki nazivala "Božja njiva", vjernike podsjećaju na pokojne osobe te ih potiču da se za njih mole, jer su pokojnici dio Crkve koja vjeruje u zajedništvo vjernika na zemlji, pokojnika u čistilištu i blaženika na nebu. Međutim, ako bi se pepeo prosipao, bila bi, između ostaloga, opasnost da pokojni padnu u zaborav, da se za njih ne moli i da ih se nitko ne spominje (usp. *Naputak*, br. 5). Kongregacija za nauk vjere u *Naputku* ističe da se za prosipanje pepela po prirodi ili za njegovo čuvanje u kućama ne mogu navoditi higijenski, društveni ili ekonomski razlozi. Isto tako, Crkva ne dopušta čuvanje pepela kod kuće, osim u iznimnim okolnostima uz dopuštenje ordinarija. Čuvanje tijela kod kuće može opterećivati nadolazeće naraštaje. Pepeo pokojnika ne smije se dijeliti po obiteljima i zato treba jamčiti prikladne uvjete čuvanja te nije dopušteno prosipati pepeo u zrak, na tlo, u vodu ili ga čuvati kao uspomenu na pokojnika, u komadima nakita ili u drugim predmetima. U svim tim izborima prevladava individualna i privatna dimenzija smrti, koja ne pripada kršćanskoj zajednici i zato Crkva jasno odbacuje takve pojave. Ako bi se dopustilo spaljivanje i prosipanje pepela u prirodi zbog razloga protivnih kršćanskoj vjeri, sprovod se mora uskratiti (usp. *Naputak*, br. 6-8).

PASTORALNI EVANGELIZACIJSKI POTICAJI

Smrt je sastavni dio života i nitko joj ne će promaknuti, međutim, pitanje je kako se suvremeni čovjek odnosi prema smrti. Pred kulturom, koja izbjegava činjenicu smrti, pitanje spaljivanja

i sprovoda postaju izazov za evangelizaciju, jer sve je više onih koji traže spaljivanje tijela, odnosno prosipanje pepela po prirodi. Radi se o tomu da se spaljivanje tijela i danas može koristiti u svrhu osporavanja Crkve i nijekanja vječnoga života u Božjemu kraljevstvu. To su 'znakovi vremena' koji nam posvješćuju da u pastoralu treba na svim razinama odgovorno pristupiti pitanju ljudske opstojnosti na temelju evanđelja. Neminovno je odgovoriti vjernike u svim dobnim stadijima da se realno kroz prizmu vjere suočavaju s pitanjem smisla života i smrti, da vrjednuju čovjeka kao jedinstvo tijela i duše, da promatraju čovjekov život ne tek statično, već dinamično u perspektivi stvaranja, otkupljenja i uskrsnuća. Stoga u vidu sprovoda, kada se pokojnikovo tijelo prati na spaljivanje ili ako se polaže urna s pepelom, valja doznati je li spaljivanje izraz odbacivanja uskrsnuća. Župnici i katehete pozvani su s pomoću propovijedi, katehetskih pouka, u raznim pastoralnim prigodama ili s pomoću pisane riječi govoriti o evangelizaciji smrti, važnosti župnoga zajedništva oko sprovoda i ukapanja u duhu crkvene tradicije ili mogućega spaljivanja poštujući crkvene upute, da ne bi prevagnula "privatizacija smrti" ili individualni odnos prema sprovodu isključujući zajednicu vjernika, koja skupno pozdravlja svoga člana prije ukopa tijela. Naime, Crkva, koja vjernika sakramentalno nosi tijekom njegova zemaljskoga hodočašća, prati pokojnika na mjesto ukopa u iščekivanju uskrsnuća (usp. 1 Kor 15, 24–44).

Spomenute se teme ne smiju zanemarivati, nego ih treba ustrajno pastoralno aktualizirati, jer i vjernici sve više kroz sekularnu matricu preuzimaju praznovjerne pristupe i stavove koji su suprotni kršćanskoj vjeri. Tu se očituje manjak iskustva vjere i kršćanskoga odgoja u obitelji te uklizavanja u poganski oblik ophođenja prema svoj ljudskoj stvarnosti i ukopu, na što osobito utječu suvremeni mediji. Naime, i vjernici se opredjeljuju za spaljivanje iz često nejasnih razloga robujući pomodarstvu, koje proizlazi iz prosvjetiteljskoga relativizma, a koji svodi čovjeka samo na tjelesnu, tobože nebitnu dimenziju. U pozadini tih ideja ugnijezdila se materijalistička kultura koja poima čovjeka kao individuuum u isključivo biološkoj perspektivi. Pri takvim opredjeljenjima opasnost je da vjernici zapuste crkveno tumačenje tijela kao dijela čovjekova identiteta, tj. "kao sakrament duše". Pastoralni se radnici ne smiju povlačiti pred nasrtajima "kulture relativizma". Stoga, da se ne bi ukorijenilo odbacivanje crkvenoga oblika ukopa i navještaj vjere, nužna je trajna evangelizacija smisla smrti u svjetlu vjere u Kristovo uskrsnuće.